

CS. KOVÁCS MÁRTA
Négy tétel

Ólomüveg

Úgy hétéves koromig laktunk a „másfélszoba-összkomfortos” Duna-parti lakásban, ahol annyiszor néztem az erkélyről a margitszigeti szökőkút esti színváltozásait. Nem volt túl fantáziadús kivilágítás, a vízre irányított reflektorok színei váltották egymást azonos időközönként és azonos sorrendben. Órákig tudtam volna nézegetni, de a szüleim nem engedték, mindig korán vittek aludni.

Háromkon kívül a dédnagymamám lakott még velünk, a létező „leganyaibb”, vagyis anyám anyjának anyja, akinek Rozália volt a neve, de svábul Szálinak hívták. Nekem nagymama volt – így is szólítottam –, mert igazi nagyanyáim a születésemkor már nem éltek. Ketten aludtunk a kisszobában, ami az úgynevezett „lakásleválasztás” nekünk akkor nagyon is áldásosnak tűnő következményeként jött létre, az eredeti polgári lakás előszobájából. Épp csak befértek az ágyak és egy szék. Bár nem foglalt helyet, a leghangsúlyosabb bútordarab a hajdani bejárati ajtó volt, amely a két ágy közötti falat kitöltve uralta a szobát, farkaszemet nézve a belépővel. Ólomüveg betétei mintha némi iróniával idézték volna a letűnt fénykort, már csak azért is, mert kizárólag rajtuk keresztül juthatott be egy kevés világosság az amúgy ablaktalan helyiségbe. Egy darabig nézegettük, próbáltunk megbarátkozni vele, végül apám bepolverte, hogy ne látsszon annyira. Különben is, kellett a rakodóhely.

Pedig ha nem a mi szobánkban lett volna, igazán szépen találtam volna azt az ajtót, akárcsak a házat: a homlokzatot, a kapualjat, a cirádás korlátokat, a sárga mozaikkal igényesen kövezett függőfolyosókat. A faberakásos, csiszolt üveges, tükrös, díszes tetejű liftről, amely míves kovácsolt vas kalitkában várta, hogy valaki végre kinyissa az ajtaját – akkor „maguktól” felgyulladtak a benti fények –, mindig Csipkerózsika jutott az eszembe. Igaz, a szürkére fakult ház-mesterné, aki a csengetésre nagy kulcsörgetéssel előcsoszogott, nemigen emlékeztetett a királyfira, de ez az ellentmondás akkoriban még nem tűnt föl. A negyedikén laktunk, ott fönt már szépen besütött a nap a folyosóra, de lent az udvar mélye, ahová a lift is tartozott, állandó félsötétségben szunyókált.

A mi lakásunk bejárata egyenesen a konyhába nyílt, és csak azon átkelve ért be az ember az úgynevezett előszobába, ahol kalapot-kabátot lerakhatott. Akkor még hordtak kalapot a férfiak – bár apám néha fellázadt –, kesztyűt a nők, és senkinek nem jutott eszébe levetetni a cipőt a vendéggel.

Amit előszobának hívtunk, tulajdonképpen egy egészen kicsi közlekedő volt a lakás közepén. A foga-son kívül volt benne egy hatalmas beépített szekrény, amely meglehetősen fontos szereplő volt az életünkben. Azon túl, hogy minden ruhát elnyelt, a legfontosabb tulajdonsága a fényes-fehére mázolt ajtaja volt, amit vetítívászon helyett használtunk. Néha mesefilmet néztünk az én tekerős gyerekvetítőmmel, de leggyakrabban igazi, úgynevezett „színes diákat”, apám ugyanis lelkes amatőr fotós volt. Ez komoly előkészületeket igényelt, mert nem volt könnyű négyen bezúfolódnai a kicsi helyiségbe a méretes vetítővel együtt, úgy, hogy még a távolság is megfelelő legyen. Tízpercenként szünetet kellett tartani, hogy lehűljön a gép. A nagymama soha nem hagyta ki a vetítést, pedig lett volna rá oka, hiszen a képeket már ezerszer látta és a beszélgetésünkből egy szót sem hallott. Majdnem teljesen megsüketült pár hónap leforgása alatt, miután közel hetvenévesen, még a születésem előtt Budapestre kellett költöznie a falujából. Attól kezdve nem ment ki a lakásból, kivéve, mikor anyám – úgy évente egyszer – elkísérte a szomszéd bérház alagsori helyiségében meghúzódó kápolnába. Kiabálva azért szót lehetett érteni vele.

A képeken persze én voltam a főszereplő. Kisgyerek hátizsákkal Tihanyban – „emlékszel, följött a maga lábán, pedig még csak kétéves volt” –, macsóval a Margitszigeten, hintán, masnival, kezén katicabogárral, soha nem untuk meg. Anyámról is sok fotó készült. Csinos, törekeny, elegáns nő, szükderekű, repülő szoknya, fehér csipkeblúz, piros körömcipő, „retikül”, frissen fodrászolt frizura. Ugyancsak ő a Balaton-parton, fürdőruhában, hatalmas szalmakalappal, ellenfényben, háttal a naplementének.

Apám egy gyors döntést követő nagyvonalú mozdulattal ebből a szekrényből emelte ki a valószínűleg kevésbé kedvelt, ám igen drága pénzért vásárolt drapp szövet „felöltőjét” (vagyis tavaszi kabátját) életünk emlékezetem szerint első, kettőben kivitelezett akciójának során, amikor egy házaló cigányasszonytól kacsát vettünk, csak azért, hogy anyámnak örömet okozzunk. A kacska gyönyörű sárga volt, apám – még gyerekkorából – úgy emlékezett, éppen ilyennek kell lennie egy

igazi házi baromfinak. A cigányasszony férfiruhát kért érte. A felöltőt még könnyedén adta apám, de amikor az asszony kevesellte, már csak némi fejbakarást hozta elő velem a szekrényből a majdnem új barna félcipőt, ráadásnak. Az üzlet ily módon megkötött. Anyám először aznap este borult ki, másodszor a következő nap délután, amikor szombat lévén a nagymamával – aki köztudottan kacsaspecialista volt, de valamilyen, számomra ismeretlen okból apám őt nem vonta be az előző napi üzleti tárgyalásba – nekiálltak kacsát sütni. A hatalmas állat sehogy nem akart megsülni, és telespiccelte a gázsütőt, csupa füst lett a konyha. Ma is emlékszem, milyen rémisztően durrogott. Apám utóbb – évekkel később, amikor a kedélyek lenyugodtak annyira, hogy az eset a tabutémák közül végre átkerülhetett a szabadon mesélhető családi történetek közé – tényként állította, hogy a durrogás a padlóviasz miatt volt, amivel bekenték a kacsát, másról nem lehetett volna olyan sárga.

A nagymama ágya hihetetlenül hívogató volt, főleg az enyémmel képest, melyen csak egy paplan és egy kispárna árvalkodott laposan. Az övén hatalmasra töltött dunyha és kisebb-nagyobb pehelypárnák fújták föl magukat az éjig, magasabbra, mint az akkori „fejem búbja”. Az ágyneműjét a nagymama – amint a szüleim mondták – „elhozta otthonról”, a személyes tárgyain kívül ez volt az egyetlen, amihez a régi házból ragaszkodott. Apám, ha ő fürdetett, miután rám adta a pizsamát, jókedvében néha felkapott és belehajított a nagymama kibontott ágyába, a puha, jó illatú vánkosok közé – az maga volt a hetedik mennyország.

Az erkélytől nehezen váltam meg, amikor elköltöztünk. A szökőkútnézésen és Duna-bámuláson kívül nem utolsósorban a szappanbuborék-fújás miatt. Alkalmos fűvókához leggyakrabban a tejívóban jutottam, ahol halmoztam az élvezetet. Egyrészt felnőtt módra, a pultra könyökölve ülhettem a „magasszéken”. Másrészt pacsnit kaptam, amit nagyon szerettem, és hozzá azt a bizonyos (ma már tudom, vizes) kakaót, aminek különlegesen jó íze volt, és amit anyám, szegény, annyiszor próbált, de sohasem tudott otthon pontosan ugyanolyan finomra megfőzni. És mindezek tetejébe elhozhattam a szívósálat – ami akkor szalmából készült –, az otthoni szappanbuborék-eregetés legfontosabb eszközét. Hazaérve pedig következhetett a világ legjobb szórakozása, ami egyébként nem volt könnyű művelet. A szalmaszál könnyen tört, néha hasadt is, a szappa-

nos víz töménységét sem volt egyszerű eltalálni, továbbá minden egyes gömbnél külön mérlegelni kellett, szabad-e nagyobbra fújni (legalább még egy kicsit), kibírja-e a hosszú utat a negyedik emeletről, vagy elpukkan, ha alákap a szél? Miután egy buborékot újtára bocsátottam, szemmel követtem, amíg csak lehetett. Az igazi az volt, amikor úgy tűnt el – hol a Duna fölé lebegve, szemmagasságban, hol a föld felé táncolva, valahol az első emelet táján –, hogy nem láttam szétpattanni. Akkor nyugodtan gondolhattam, hogy célba ér.

A következő lakásban Száli nagymama és én már külön laktunk. Az egybenyíló, tágas szobák közül az enyém lett a legvilágosabb, de kissé hűvös sarokszoba, a nagymama pedig a konyhából nyíló kicsi, meleg, udvari „cselédszobát” kapta. Még évekig hátrajártam hozzá „mesélni”, annak ellenére, hogy nagyon korán megtanultam olvasni.

A mesélés abból állt, hogy megjelentem nála, hónom alatt – legtöbbször – a *Világszép nádszálkisszony* című Benedek Elek könyvvel, mire ő szinte biztosan letette a kezéből, amit éppen csinált. Mindig el volt foglalva valamivel, nem bírta a tétlenséget. Leült a vágott lábú székre – olyan kicsi volt, hogy a rendes székről a lába nem ért le a földre, ezért vágta le apám a méretére –, én mellé, és elkezdte, bárhol, ahol kinyitottam a könyvet. Soha, egyetlenegyszer sem mesélt magától, és különösen nem magáról – a falujáról, az életéről –, mint apám szokta. Csakis mesekönyvből olvasott, és valahogy úgy, mint ahogyan a felhúzó játékszirkém szedegette a földről a képzeletbeli magokat: eleinte tempósan, aztán egyre lassabban, végül egy mozdulat kellős közepén leállt. Száli nagymama is frissen kezdte, már ha alkalmazható egyáltalán ez a szó arra a monoton darálásra, ahogyan a hangsúlyozás tökéletes mellőzésével pergette egyik mondatot a másik után, mindaddig, amíg az álom meg nem környékezte – ami törvényszerűen bekövetkezett, talán azért, mert ő maga nem hallotta a saját hangját. Egyre lassabban ejtette a szavakat, már alig artikulált, végül csak motyogott. Amikor eljött az a stádium, hogy már nem értettem, mit mond, kíméletlenül meg-rángattam a kötenyét és a fülébe kiabáltam, hogy „Nagymama, ne aludj!” Akkor kicsit magához tért, úgy tett, mintha csak a kendő csomóját igazgatná az álla alatt, rám mosolygott és folytatta, de előbb-utóbb megint lassulni kezdett. Egy alkalom két-három ilyen szakaszból állt. Mikor hiába bökdöstem, már a szája széle sem mozgott, tudtam, hogy a mesének vége.

Hófehér

Apai nagyapám, akit anyám apjától megkülönböztendő Halász nagypapának hívtunk, egy messzi szigetközi faluban élt, közel kétszáz kilométerre Budapesttől. Évente két, menetrendszerűen ismétlődő esemény folytán mégis valóságos szereplője volt a mi liftes-függőfolyosós nagyvárosi életünknek.

Kellően hideg időben valamivel karácsony előtt, ha nem, januárban jött az ismerős barna csomagolópapírba burkolt, jó tízkilós, cukorspárgával sokszorosán átkötött, erősen illatozó csomag. A vastag papírdobozon átütöttek a zsírfoltok, mire a disznótoros „kóstoló” megtette a hosszú utat a nyugati határszéltől Budapest belvárosáig, azzal a határozott – a nagypapa által szóban többször is megerősített – szándékkal, hogy apámnak legalább néhány kiadós falatozás erejéig megidézzék a „hazai ízeket”.

Látatlanban tudtuk, hogy a csomagban gondosan összekészítve disznósajt, töpörtyű, abált és füstölt szalonna, kolbász, húsféle, és apám mindenekfölötti kedvence: a zsemelével lazítva és ilyen módon fűszerezve csakis az ő vidékükön honos májas hurka érkezett. Apám – hiszen a csomagbontás magától értetődően az ő előjoga volt – mindig a kitépett füzetlapra írt „tintaceruzás” levelet olvasta föl először, amely, mint a nagypapa minden levele, így kezdődött: „Kedves fiam, Gabi, és kedves családot!” Következő lépésben apám a hurkát csigavonalban (hogy minél több elférjen) behajtogatta a házasságába néhai „legénykorából” átmentett, és emiatt nagy becsben tartott két tárgy egyikébe, egy nehéz, zománcos sütőedénybe, amelyet egy mozdulattal azonnal a sütőbe lökött. (A hozomány másik darabja egy kétkötetes Petőfi-összes volt, arannyal díszített barna vászonkötésben.) A levél általában a nagypapám által hizlalt disznót becsmélő megjegyzésekkel indult – „sovánka” volt az idén, kár is volt levágni –, azután, ha már apám otthonmaradt testvéreiről és családjaik egészségéről is elfogyott a mondandó, átfordult a szó a helyi hírekre. Általában a mezőgazdasági kilátásokról és a téesz ügyes-bajos dolgairól tudósított nagyapám, ahol éjjeliórként dolgozott élete végéig, mert kevés szolgálati ideje miatt igen alacsony nyugdíját valahogyan ki kellett egészíteni. Nem bánta ezt a munkát, mert csak a műszak végére kellett bemennie, és öt perc alatt mindent megtudott, ami érdekelte. Azután kiürült a telep, és már nem abajgatta senki, olvashatott nyugodtan. Időnként elő-

fordultak csavargók, fatolvajok, de valahogyan leszerelte azokat is mindig. Hajnalonta kapott az asszonyoktól egy liter frissen fejt tejet, ott helyben megitta, azzal megvolt a reggeli. Apám szerint a tejtől volt olyan makkegészséges még öreg korában is, egészen egy ártalmatlannak induló influenza szövődménye folytán nyolcvanhárom éves korában bekövetkezett haláláig.

Kora tavasszal minden évben eljött hozzánk személyesen is a nagypapa, négy-öt napra – szigorúan úgy időzítve, hogy a kerti munkák már otthon találják. Irdatlanul, elviselhetetlenül, rettenetesen horkolt. Anyám mindig az én szobámban helyezte el – az volt a szülői hálótól a legtávolabb, én ilyenkor velük aludtam –, de a két bezárt szárnyas ajtó által közrefogott nappali sem volt elég, hogy útját állja a drámai hangzuhatagnak. A nagypapa által előadott éjjeli koncertet ugyanis nem lehet egyszerűen horkolásnak nevezni. A zenei alapot a fűrészelés adta: egyenletes, hosszú be- és kilégzések reszelős torokhangon. Ezt szakította meg kiszámíthatatlan időközönként egy-egy rövid horkantás, amely mintha fönnakadt volna a semmiben, azután síri csend következett. Úgy fél perc múlva, ami már-már elég lett volna a holtfáradt hallgatóságnak, hogy álomba zuhanjon, feltartóztathatatlanul szakadt a gát, és a hangok hárit-hatatlan erővel – mondhatni „zúgva-bögve”- törtek át, hogy azután fokozatosan elhalkulva beleolvadjanak a most már szinte csendesnek tűnő alapfűrészelés monotóniájába. Néha egy-egy kiabálás – mintha rövid vezényszavak lettek volna –, és minden éjjel többször hosszas, keserves jajgatás. Mintha egy sokat próbált vén vezérfarkas aludt volna az ágyamban, és élte volna újra éjszakáról éjszakára a falka változó kimenetelű csatáit. Nem emlékszem, hogy haragudtam volna rá az éjszakai virrasztásokért – anyámék biztosan nehezebben viselték –, de nem állítom, hogy nem irigyeltem néha egy kicsit Száli nagymamát, aki süketsége és a puha dunyha oltalma alatt békésen átaludta az éjszakákat.

Halász nagypapa budapesti napjai szigorú rendszerességgel teltek, nagyjából minden évben egyformán, a maga által kitűzött program szerint. Fél ötkor kelt, egyedül és csendben megreggelizett, majd másfél órát sétált a Duna-parton – szerencsénkre (ilyenkör pótolhattunk valamit a kimaradt alvásból). Délelőttként a múzeumokat járta, mindig ugyanazokat: a Nemzeti Galériát – ott leginkább a XIX. századi magyar történelmi képeket nézegette –, a

Szép művészetit, a Hadtörténeti Múzeumot. Két óra tájban ért haza, ebéd, délutáni alvás, olvasás vacsoráig. Főként nagy orosz történelmi regények: *Háború és béke*, *Csendes Don*, ki tudja, melyik hányadszor. Egy délelőttöt mindig könyvtárra is szánt, oda apám kísérte, mert az ő nevére kölcsönzött, és a könyveket hazavitte magával. Mindig hajszálpontosan, határidőre küldte vissza őket.

A háborúból kijutott neki is, mint minden nemzedéktársának, nyilván azért érdekelte annyira. Nem volt még húszéves, mikor az első világháború legvégén orosz hadifogságba esett. Az ő életéből az a pár év mintha nem elvitt volna, hanem – a fizikai szenvedéstől eltekintve – inkább hozott. Kalandortermészete, vállalkozó kedve és időnként a konokság határát súroló tudásszomja az Oroszországban eltöltött évek alatt szabadult ki a palackból. Ez később sok gondot okozott nagyanyámnak, ugyanakkor talán éppen emiatt ment hozzá, és tartott ki mellette hűségesen minden vállalkozásában. Összetartozásuk nagyapám részéről is életre szólt – beleértve a nagyanyám halála után következő özvegyiség huszonöt évét is – egy balul sikerült házassági kísérlet ellenére. „Neked megmondom, vénségemre sem bírom asszony nélkül” – mondta a nagypapa nála szokatlan nyíltsággal, amikor döntését, hogy tíz év özvegyiség után, közel hetvenévesen új asszonyt hoz a házhoz, közölte apámmal. De nem sikerült összeszokniuk. Pár hónap múlva az asszony – ahogy jött – szépen el is ment. „Elküldtem, menjen békével, nem tehet róla szegény.”

A fogolytáborban egy orosz ortodox pap figyelt föl a nagyapámra, és kérte ki háziszolgának. A családnál igen hamar kiemelt státuszba került, apám szerint – aki ezt a véleményét a nagypapa bizonyos, már a nagymama halála után elejtett, szűkszavú megjegyzéseire alapozta – nem kis mértékben az uránál jóval fiatalabb papné szimpátiájának köszönhetően. Hogy ez pontosan milyen előnyökkel járt, soha nem tudtuk meg, de az bizonyos, hogy a nagypapa bebocsátást nyert a pap ottani viszonyok között igazi csodának számító könyvtárába. Így nemcsak oroszul tanult meg (ez pár évtizeddel később megmentette a katonáktól nagyanyámat és apám nővérét), de megfertőződött irodalommal is, továbbá határozott, ráadásul nem veszélytelen, mert a húszas évek fordulójának Don-vidékén megélt saját tapasztalataim nyugvó, így a változó ideológiákkal szemben ellenálló, független világlátással is. No meg azzal a „segíts magadon” típusú életszemlélettel, amely egy földnélküli paraszt

úgyszólván egyetlen esélye lehetett a két világháború közötti Magyarországon. Amikor a papék – mint a mesében – 1922 őszén sűrű könnyhullatások között hazaengedték hosszúra nyúlt kalandozásaiból a legkisebb fiút, a családba fogadott ellenséget, „a magyart”, akinek még pénzt is adtak az útra, Halász nagypapa árkon-bokron át, megállás és kitérő nélkül, vonaton, kocsin, szekéren és gyalog hazament a falujába – ami szerencséjére még mindig Magyarországon volt –, és viharos gyorsasággal családot alapított. Az első lánygyerek 1924-ben született, négy év múlva jött apám, azután még egy lány és két fiú. A legkisebbet – a falu szájának örömeire és apám kamasz-szégyenére – negyvenöt évesen szülte nagyanyám, éppen 1945-ben.

Mindkét szülőm falun nőtt föl. Talán ezért döntöttek úgy – valamikor alsó tagozatos koromban, az egyik téli szünet menetrendjén gondolkodva –, hogy ideje testközelből megismernem a vidéki életet. Mivel anyám szülőfalujában a családjának akkorra már nyoma sem maradt, vendéglátóként csakis Halász nagypapa jöhetett szóba. Ő akkor már régen megözvegyült, de a régi házban lakott, mindössze egy szobát tartva meg magának. A többit átengedte apám legfiatalabb öccsének, Gyulának, akit mindenki pátyolgattott az anyja betegsége majd halála óta, amikor apám – tizenhét évvel idősebb lévén – magához is vette egy időre. Mire én vendéggyerekként odaérkeztem, Gyula nagybátyám pár évig tartó budapesti élete már régen a messzi múlt része, ő maga házasember és egy hároméves kisfiú édesapja volt. Feleségét nem ismertük. Apám az édesanyja halála után hazajárni, Gyula levelet írni, Halász nagypapa „pletykálkodni” nem szeretett, így aztán közös életükről nem sokat tudtunk. Anyám aggódott is emiatt, de kétségeit azzal próbálta csillapítani, hogy mégiscsak van egy kisgyerekes anyja a háznál. Úgy beszéltek meg, náluk alszom, a nagynéném viseli gondomat, napközben pedig a nagyapámmal leszek.

Igazi tél volt, nagy hó, és megkönnyebbülésemre nagybátyámék láthatóan örültek nekem. Vittek magukkal mindenfelé, legtöbbször „Óvárara”, apám hűgáékhoz, mert ott – úgymond – volt kivel játszani, bár a gyerekek jóval fiatalabbak voltak nálam, emiatt nehezen tudtam velük mit kezdeni. Éppen tízéves voltam. Erre azért emlékszem tisztán, mert Szilvi nevű unokatestvéremmel folytatott örökös veszekedéseink mindig azzal végződtek, hogy – bár ő már régen keresztülvitte az akaratát – én még min-

dig hajtogattam a teljesen hatástalannak bizonyult végső érvemet, hogy kétszer annyi idős vagyok, mint ő, aki alig ötéves taknyos, és még iskolába sem jár. A sorozatos vereség nem viselt meg különösebben, mert volt egy hasonlóan erőszakos unokatestvérem Budapesten is, igaz, ő csak egy évvel volt fiatalabb, és az anyai ágat képviselte.

Halász nagypapát alig láttam. Csak néha, ha kint dolgozott a gondosan rendben tartott, keményre taposott hóösvényekkel szabdaltn udvaron. Minden más volt itt, mint Budapesten. A hó fehérebb, nagypapám sokkal nagyobb, hallgatagabb és megszólíthatatlanabb. Pedig alig vártam, hogy hozzászegődhessek beszélgetni, segíteni bevinni a kosarat, amibe a morzsolni való kukoricacsöveket rakta, de a nagynéném – akit egyszer sem láttam az udvaron sertepertélni – azonnal kitalált nekem valami benti elfoglaltságot, ha észrevette, hogy a nagypapa körül ténfergek. Mondogatta is: „Hagyd a vénembert” – csodálkoztam, mi a háta mögött sem hívtuk így soha a nagypapát –, „úgy él, mint egy medve, biztosan térdig ér a kosz a barlangjában.” Ettől végképp az inamba szállt a bátorságom. Csak néztem a nagypapát messziről, és köszöntem nagyokat. Fogadta, néha biztatóan rám hunyorított, de nem hívott magával, én meg nem mertem közelíteni. Biztonságosabbnak tűnt maradni a nagynéném szoknyája körül.

Már nem emlékszem, honnan vettem a bátorságot, hogy sok nap után végül mi lökött oda az ajtaja elé, de a pillanatra igen, amikor kopogok. Ő ajtót nyit, belépek. Amit nagynéném barlangnak nevezett, ma úgy jön elő, mint egy mesebeli látomás – ki tudja, hány rétegen szűrte át azóta az emlékezet. A téli nap arany ragyogásából, az ablakszemek és a hó tükreiből, a hófehér falon vibráló fénymintákból tűnik elő lassan a szoba. Tágas és tiszta helyiség. Sikált padló, sparhelt, szögletes bútorok. A fa és a vas meleg barnája, a parázs vörös-feketéje. Asztal, tálaló, polcok, ruhásszekrény. Levetett ruha, mosatlan tányér sehhol. Az ágy bevetve, letakarva, az ágyterítő fehérségén piros a hímzés.

Leültem a tűz mellé, ahová a nagypapa mutatta. Az ő széke is ott állt, előtte a kosár a félig morzsoltn kukoricával. Egész délután beszélgettünk, jócskán ránk sötétedett. Megvacsoráztunk. Kicsit féltem, mit szól majd a nagynéném, de nem keresett, és később sem mondott semmit. Másnap, amint lehetett, futottam vissza a nagypapához, mindjárt reggeli után. Tettünk-vettünk az udvaron, gyógyítottuk a kutyát,

akinek megfagyott a mancsa, segítettem a disznó körül, ebédet főztünk a sparhelten – nem emlékszem, mit, de nagyon jót –, aludtunk is, és üldögéltünk a tűzillatú melegben. Ez az egy napunk volt. Estére megérkeztek a szüleim, és másnap hazavittek.

Nem sokkal később levelet írtam a nagypapának. Tudattam vele, hogy jól utaztam, és szerencsésen hazaértem. Megkérdeztem, gyógyul-e a Legény kutya lába. Megírtam, hogy lenne még sok mesélnivalóm, de az iskola miatt legközelebb sajnós, csak a tavaszi szünetben mehetek hozzá. A levelet megmutattam apámnak, mert előre sejtettem, nem fog neki tetszeni, hogy tegeztem a nagypapát, akit mindenki magázott. Persze én is – ha beszélgettünk. De most, a levélben leírva sehogy sem boldogultam a szokatlan szófordulatokkal. Úgy néztek rám a mondatok, mintha nem is tőlem jöttek volna. Ezért próbáltam meg a magam módján, tegeződve. „Furcsának fogja találni” – mondta apám, így a levelet nem küldtem el.

Körvonalak

Sosem-ismert nagyanyáim helye üres, hiába próbálom életre kelteni őket a fotográfiákon rögzült tompa fényű tekintetekből. Képzeletemben egymás mellett áll a két alak, akik sohasem találkoztak. Veronika, anyai nagyanyám 1912. április 1-jén született, Julianna, apám anyja 1900. május 1-jén. Egyik a mai délkeleti, másik az északnyugati határszélen. Én a nagyanyáimat nem ismertem – anyám az édesanya arcát sem látta meg soha.

Veronika Száli dédnagyanyám egyetlen gyermeke volt. Még alig kezdett járni, amikor az apját, dédapát elvitték az első világháborúba, ahonnan úgy került haza, hogy elfogytak a végtagjai. Nem született több gyerek, a családi boldogság álma is elenyészett. Ágyban vegetált még vagy huszonöt évig, lassan romló állapotban. Már a következő háború is a vége felé járt, mire sikerült megszabadulnia az ételtől, vele az állandó fájdalomtól és a be nem gyógyuló sebek okozta örökös rothadással járó szegényérzettől, melyeket felesége csak kezelni tudott, enyhíteni nem.

Száli nagymamától együttélésünk húsz éve alatt – a kézimunka-tudományán kívül – mindössze annyit tudtam meg lányáról, Veronikáról, hogy ő volt messze földön a legszebb és a legjobb nevelésben részesült hajadon, akit mindezen fölül névadó szentjéhez

méltóan irgalmas, segítőkész és szeretetreméltó természettel áldott meg a Jóisten. Ennek köszönhetette azt a megtiszteltetést is, hogy megkérte a kezét a falu leggazdagabb, legelegánsabb férfiembere, Reisz nagyapám, aki igencsak kedvelte a vagyon adta kiváltságokat: a társaságot, utazást, öltözködést, hintókat, lovakat és az „úri” életvitel összes velejáróját. Ugyanakkor a családja éppen őt választotta ki arra, hogy mezőgazdasági főiskolán taníttassák annak fejében, hogy majdan nemcsak saját, hanem három testvére egyesített birtokain is hozzáértéssel és felelősséggel gazdálkodjon. Reisz nagyapám eleget tett a rábízott feladatnak, és a szigorú sváb mérce szerint is szorgalmas, mindig csak a maga által kijelölt határon belül, ésszel, bár a saját kedvteléseire bőkezűen költekező ember volt. Számomra csak a kárpótlási hercehurca után derült ki, hogy szépségén és a „leg”-eken kívül Veronika hozománya sem volt elhanyagolható, így talán megkockáztatható a feltevés, hogy Reisz nagyapám döntésében – ha nem is kizárólagosan – ez a körülmény is közrejátszhatott.

Veronikát a tehetősv sváb parasztcsaládban „úrlánynak” nevelték. Maradjon fehér a bőre, tanuljon zenét és tudjon hímezni, nemcsak kézzel, de géppel is. A varrógépe alól csodák kerültek ki. Anyám ma is használja a Singert, semmi baja, csak az intarziaberakásos gépasztal ment tönkre. Kár érte, mert az asztalszéli minta egyben milliméter pontosságú mérőszalag is volt, amely jól jött varrás közben. Lassan elkopott az idők során, akárcsak Veronika kelengyéje, melyet maga szabott-varrt, hímzett, aszúrozott és slingelt. Csodaszép ágynemű huzataink és terítőink voltak, mert anyámnak ez jutott az osztozkodáskor. Emlegetett egy briliánsgyűrűt is, amely nagyon tetszett neki gyerekként, és később szeretne volna megkapni az édesanyja hagyatékából, de hiába kérte. Az ékszereket Reisz nagyapám – meglehetősen pragmatikus hozzáállásról tanúságot téve – Veronika halála után egyszerűen továbbadta második feleségének. Miután ő is meghalt, az összes ékszer a már bevált módon a harmadik asszonyhoz vándorolt, és gondolom, végül az ő két lányánál állapodott meg, mivel utolsó felesége sikeresen túlélte nagyapámat.

Nehéz lehetett Száli dédnagymamának odaadni Veronikát – a széltől is óvott, tizenhat éves, szőke, kék szemű, légies virágszálat – a köztudottan vérmes férfiembernek. De hamarosan kiderült, fölösleges volt az aggodalom, az ifjú férj tenyerén hordozta a feleségét.

Élvezték az életet, társaságba jártak, még a megyeszékhelyre is elmentek néha bálba, színházba. Hamarosan megszületett az első gyermek, Reisz nagyapám világraszóló büszkeségére egy fiú. A második lány lett. Mikor már a harmadik is útban volt, a torokgyík elvitte a kisfiút. Az apa nem sok híján belerokkant a gyászba. Úgy tartotta magában a lelket, hogy éjjelnappal imádkozott, Isten adjon másik fiút ahelyett, akit elvett. Csakhogy lányt adott – anyámat. Kicsi volt és csenevész, mint a legtöbb újszülött. Már három napja a világon volt, mire az apja először ránézett. Akkor sem órá volt kíváncsi. Nem önszántából jött, hanem hogy elbúcsúzzon a feleségétől, Veronikától, aki behalt a szülésnél segédkező félrészeg orvos okozta vérmérgezésbe. Huszonnégy éves volt. A kisbaba bűnlajstromára – azonkívül, hogy lánynak született – most már az anyja halála is felkerült. Reisz nagyapám, ha már ott volt, elrendezte a jövőt. Az újszülötet ott hagyta Száli dédnagymamánál, kezdjen vele valamit, hiszen az unokája. Mit csinálna egy özvegyember két kisgyerekekkel?

Sokszor eszembe jut, vajon kit láthatott a lánya, Veronika halálának napján az én csöndes, mesélős Száli dédnagymamám, amikor anyámra – az anyatejért bömbölő, vörös fejű csecsemőre – nézett? Valószínűleg egyszerre szerette, gyűlölte és sajnálta a kis emberkezdeményt, aki imádott lányától – betegápolásba fulladt, férfi nélküli, de férfeladatoktól korántsem mentes életének egyetlen reménységétől – fosztotta meg. A meglévő mellé újabb gondok, aggodás, és lázas gyerekéjszakák fölötti virrasztások ígérét hozta, ha a többi baj nem lenne elég. Úgy látszik, nem is volt, mert pár hét múlva anyám hároméves nővére – akit Reisz nagyapám először a saját anyjának gondozásába adott – ótvart kapott. A gazdag, önmagára oly büszke háznál senki nem akadt, aki a kisgyerek hosszas és alattomos, akkoriban nagyon nehezen gyógyítható betegségét kikezelje. Így a második unoka is Száli dédnagymamám szárnyai alá került, majd végleg ott maradt. Nem panaszkodhattak, Reisz nagyapám nem feledkezett meg teljesen a gyerekeiről. Pénzt küldött, ha eszébe jutott, nem is keveset, és később, miután újra házasodott, néha elvitte magához pár napra a két lányt. Második feleségének pedig hamarosan fia született.

Julianna nagyanyám – akit mindenki Julisnak hívott – magas, egyenes, erős tekintetű asszony volt, sötét hajában negyvenéves kora körül megjelenő ősz sáv, pontosan ott, a homloka jobb oldalán, ahol

nekem is van. Ötvenkilenc évet élt, és majdnem felnevelte mind az öt gyermekét – Gyulát, a legkisebbet nem egészen, mert ő még csak tizenkét éves volt, amikor Julis nagyanyám 1957 tavaszán agyvérzést kapott és megbénult. Azután még két éven át próbálta kormányozni ágyhoz kötve azt, ami a családjából megmaradt. Legidősebb lányát férjestül és gyerekes-tül elsodorta a forradalom. Mint később kiderült, egészen Kanadáig. A kicsit, Gyula nagybátyámat apám vette magához, aki múltábal ugyan, de úgyahogy talpra állt, miután katonaként túlélte egy robbanást 1953-ban, az elaknásított jugoszláv határsámban. Bal lába elvesztése, huszonkét műtét és kellő erősségű fájdalomcsillapító híján rengeteg morfium segítségével – amelyről külön rehabilitáció keretében kellett leszoktatni – több év alatt foltozták össze annyira, hogy új életet kezdhessen. Ezt osztotta meg legfiatalabb testvérével, majd hamarosan anyámmal.

Így is maradt még otthon Julis nagyanyámnak két gyerek – a lány szerencsére elég idős volt ahhoz, hogy ellássa az öccsét és Halász nagypapát –, de a fészekalja nagyobbik része fájdalmasan hiányzott. Az egymondatos hír, hogy a távolba szakadtak élnek; és apám, a valaha a katonai díszszázad első sorába válogatott legidősebb fiú – mostanra rokkantnyugdíjas – születendő gyermekének reménye nem táplálták kellő erővel nagyanyám élniakarását. Apám utolsó ottjártakor már egy szót sem szolt, és körülbelül egy hónappal a születésem előtt meghalt.

„Édesanyám kenyere két hét után is jobb volt, mint ez, pedig még csak háromnapos” – mondogatta apám szalonnázás közben, míg csikorgott a kés a szikkadt bolti barna kenyérben. Olyan láttatóan tudott beszélni az anyja konyhájáról, hogy éreztem a „teljes tejjel” dagasztott kalács illatát, láttam, hogyan „csapja össze” nagyanyám a maradék tésztából a „lángost”, amit a kemencéből kikapva, azon forrón téphettek a gyerekek. Én életemben egyszer ittam frissen fejt tejet, nem ismerem a kemencében sült kelt tészta ízét. Nem tettem le levest olyan asztalra, amely körül öt gyerek ül, és csődöt mondanék, ha egy hónapon át el kellene látnom egy aratóbandát. Nagyanyám mindezt tudta, és neki köszönhető, hogy apám egész életében megingathatatlanul és harcosan – férfitársaságban is vállaltan – tisztelte a nőket, akikre nemcsak elvileg, hanem a valóságban is úgy tekintett, mint az életet megtartó erő fő forrására. Igaz, hogy már egészen fiatalon hol szívet melengető, hol riasztó, hol zsigerbe vágó tapasztalatokat

szerezett a női nemről az aratók között. Az akkori legnehezebb mezőgazdasági munkára szervezett csapatban bő egy hónapig dolgozott együtt százhusz ember, éjjel-nappal összezárva és egymásra utalva. Az íratlan szabályok szerint apám – aki vízhordó volt – tizenkét éves létére még gyerekeknek minősült, így a nők között volt a helye.

A bandaszervezés Halász nagyapám sikeresen kivitelezett vállalkozása volt, ez biztosította a család megélhetését a háború alatt, egészen addig, míg a legvégén – negyvenhat évesen – őt is behívták katonának. Az ötlet lényege az volt, hogy együtt a teljes aratási munkára, viszonylag nagy területekre tudtak elszerződni uradalmakhoz, melyek egyenként sokkal rosszabbul fizették volna az idénymunkásokat. Ennyi embert összegyűjteni, ellátni és értük felelősséget vállalni nem volt egyszerű, de a kezdeti bizalmatlanság után szívesen jöttek a környékbeliek nagyapám csapatába, a második évben pedig már válogathatott is. Julis nagyanyám és apám nővére „vitték a konyhát” – villany, folyó víz nélkül főztek hatalmas üstökben, szabad tűzön. Apám egymaga hordta a rúdra akasztott vödörökben az ivóvizet, amiből soha nem volt elég. Látható lelkiismeret-furdalással mesélte, hogyan állt meg néha pár percre pihenni, miközben az emberek várták a vizet, és ha végre megérkezett, szidták, hogy elkódorgott. A női munka a marokszedés volt – mezít-láb kapkodták az asszonyok a kalászt a kaszások után a tűző napon. A törek a hajukba, bőrükbe ette magát, szúrt minden mozdulat. A háború miatt megszapordtak a nők az aratók között. Eleinte még viszonylag sok – később, ahogy fogytak a férfiak, egyre kevesebb – várandós asszony és szoptatós anya is. A babákat lerakták az árnyékban, és felváltva vigyáztak rájuk. Ha valamelyik nagyon nyivákol, szóltak az anyjának, aki odaszaladt, megszoptatta és ment vissza dolgozni. Szállás jobb híján szalmán, egymás hegyén-hátán, magtárban, hodályban – egyik évben az ácsi cukorgyár raktárában, ahol patkányok hemzsegték. Apám úgy mondta: „megrendítő” volt az erőfeszítés – hiszen a kemény munka után amúgy is rövid éjszakákból vették el a mosakodásra, mosásra fordított időt –, amelylyel a viszonylagos tisztaságot és vele a női méltóság maradványát próbálták őrizni a rettenetes körülmények közé kényszerült parasztlányok és -asszonyok.

Julis nagyanyám volt az egyetlen lény a világon, akire Halász nagyapám – amennyire tőle telt – hallgatott, de az esti olvasásról még az ő kedvéért sem mondott le. Pedig mennyit morgott miatta szegény,

főként mikor már alig akadt petróleum. Halász nagypapa sem tehetett róla, hogy nappal nem jutott idő az újságolvasásra. Föl sem nézett a hírekből – semmi nem érdekelte jobban, mint hogy kikövetkeztesse, mi fog történni a háború után –, csak legyintett az asszonyi zsörtölődésre, mintha legyet hajtana. De azért mégis elgondolkodhatott, mert hamarosan szerzett egy dinamót és egy biciklilámpát valamilyen üzleti tranzakció révén, amelyhez apámtól kért magas csereértékkel bíró pénzhelyettesítő eszközt, ez esetben egy töltényhüvelyből készített, cifrára vésett fém golyóstollat. Apám, aki már gyerekkortól találékony és jó kezű ezermester hírében állt, bővében volt ilyesmiknek, mert a sebtében elvonuló katonák által hátrahagyott felszerelés és egy közelben lezuhant repülőgép roncsai között a kézigránától az éles lőszeren át a fémrugóig és törött szemüveglencséig sok minden akadt, ami a veszéllyel még a szemük láttára bekövetkezett szörnyű balesetek ellenére sem törődő kamaszok fantáziáját inspirálta. Miután megvolt a dinamó, nagyapám kiszerezte a család egyetlen biciklijének kerekét. Ezután apám lelkes közreműködésével összeeszkábált a szoba sarkában egy alig, de valamennyire azért mégis világító „olvasólámpát”. A szerkezet jellegzetes zúgó hang kíséretében működött úgy, hogy Halász nagyapám (vagy valamelyik gyerek, akit nagyanyám jelentőségteljes oldalpillantásainak hatására a nagypapa csak korlátozott időre mert igénybe venni) folyamatosan és megfelelő sebességgel hajtotta kézzel a biciklikereket, amelyet az olvasás befejezése után vissza kellett helyezni eredeti funkciójába – vagyis a biciklire. Ez tovább nehezítette nagyapám helyzetét, ugyanakkor kétségbevonhatatlan bizonyíték arra, hogy felmenőim közül nem apám volt az egyetlen, aki olykor komoly áldozatok árán, de véghezvitte azt, amit nagyon akart.

Nem így a kocsmában, ahol a teljhatalom nagyanyámé volt. Halász nagypapa, ha ivott, nem ismert mértéket. Egy darabig csendesen és jókedvűen iddoggált, azután átbillent egy ponton, és egyik percről a másikra kötekedővé vált. Bárkivel összeveszett, sőt összeverekedett, aki az útjába került. Tudta ezt magáról, és kerülte az italozást, de évente egyszer-kétszer, ha férfiasan akart ünnepelni, mégiscsak elment a kocsmába. Nagyanyám olyankor nem tartóztatta, de félóránként – helyzetfelmérés céljából – utanaszalajtott valamelyik nagyobb gyereket. Általában körülbelül két órát tölthetett nagyapám zavartalanul a kocsmában,

mire nagyanyám úgy ítélte, hogy eljött az idő. Akkor kendőt kötött, és maga indult el. A kocsmába előtt ácsorgók már messziről látták, ahogy közeledik, szóltak is nagyapámnak, hogy „Itt a Julis néne!”, mire ő hetykén az orra alá morogta, hogy „Nem baj, majd elmegy”. Apám úgy mesélte: „mindenki behúzta fülét-farkát”, amikor nagyanyám megállt a küszöbön. Soha nem lépett be a kocsmába, csak erősen ránézett a férjére, és annyit mondott: „Ferenc, most hazamegyünk”, azután választ nem várva fordult is kifelé. Nagyapám meg összeszedelőzködött, és a kocsmába közönségének akkor még fojtott, később valószínűleg annál hangosabban kitörő derültsége, némi részvét és az afölötti káröröm kíséretében, hogy van ember a földön, akitől még a falu hangadója is tart, csöndesen a felesége után ballagott. Halász nagyszüleim ugyanis fiatalkorukban – csak ők tudták, milyen előzmények után – megállapodtak, hogy kocsmágyben nagyapám mindig szót fogad nagyanyámnak. Apám és a falubeliek a tanúk, hogy adott szavát soha vissza nem vette, nem hóbörgött, és nem kért még egy pohárral. Igaz, Julis nagyanyám is tudta, mikor jött el az utolsó pillanat, amikor még van esélye közbelépni.

Epilógus

Ez lennék én. Egyke és gyerektelen. Apám-anyám családfáján egy ág megszűnik velem. Már gyerekkoromban bántott, hogy nincsen testvérem, de ha nagy-néha föl tettem a kérdést a szüleimnek, mindig ugyanaz volt a válasz: „A mi állapotunkban felelőtlenség lenne még egy gyermeket vállalni, ezt meg kell értened.” Úgy tettem, mintha tudnám, milyen az „ő állapotuk”, de semmit nem „értettem meg”. Később rájöttem, hogy betegségeikre és apám mellőztetésére gondoltak, de ez nem vigasztalt. A harmincas éveim végére már azt is tudtam, hogy örületes hibát követtek el, amikor családunk képzelt jövőjét – melyet legalább két unokával számolva annyiszor föl vázoltak előttem – egyedül rám alapozták. További pár év elteltével attól is tartottam, hogy nem fog sikerülni megóvni őket az ezzel való szembesüléstől. Máig nem tudom, megtörtént-e. Fogalmam sincs, hogy amikor már nyilvánvalóan tudomásul kellett venni gyermektelenségem tényét – melyre orvosi magyarázat nem volt –, felmerült-e bennük a kétség, hogy talán mégsem kellett volna annyira félniük egy második gyerektől. Soha nem tettem erről említést, viszont apám halála

után anyám többször elpanaszolta – hiszen ki másnak mondhatná, ha nem a lányának –, mennyire nehéz végighallgatnia a kortárs barátnők családi történeteit, melyekben természetesen az unokák a főszereplők. Általában hozzáteszi, hogy szomorú dolog magányosan megöregedni, és valószínűleg apám is tovább – de utolsó éveiben mindenképpen derűsebben – élhetett volna, ha látja, hogy a leszármazók sora folytatódik, amint azt a világ normális rendje megköveteli. Ilyenkor – miközben minden erőmmel a számon kicsúszni készülök „Gondolod, hogy ezt éppen velem kell megbeszélned?” kezdetű gondolatsor szavakká formálódását próbálom megakadályozni – meg nem született gyermekeimre gondolok, akiket a sors az étellel járó egyéb kellemetlenségek mellett a jóhiszemű anyai lamentálás formájában jelentkező lélekszagától is megkímélt.

A gyermekáldás elmaradását persze csak a kama-
radráma közvetlen szereplői élték meg súlyos sors-
csapásként. A hiány rajtunk kívül senkinek nem tűnt föl – még a tágabb családnak sem. Gyerekkorunkban
veszekedős és kissé erőszakos, de az idők során ter-
mékeny és gondos családanyákká érett unokatestvé-
reimnek hála, hozzájárulásom nélkül is tovább tere-
bélyesedett a család. „Az élet él”, és nincs más dol-
gom, mint rendet tenni magam után. Legalábbis nem
összezavarni, amit az elődök itt hagytak. Nem kis
feladat nekem, akinek hiányos történelmi tanulma-
nyai helyettesítik a tudást arról, hogy a nagy- és déd-
szülők milyen döntések, megalkuvások, a mindenna-
pokot szegélyező kisebb-nagyobb hibák, hazugsá-
gok vagy éppen jótettek és örömök koordinátái közt
élték a maguk időben, térben, vonzásokban és
választásokban az enyémtől olyan gyökeresen eltérő
világának hétköznapijait. Ha többet tudnék erről,
talán könnyebben találnék mentséget a magam sűrűn
bekövetkező botlásaira is, de megélt élmény hiányá-
ban a képzeletem hiába próbál hidat verni a köztünk
tátonyó szakadék fölé. Csak egy pókfonál vezet vissza
hozzájuk. Én azt kérdelem, „miért?”, ők a
„hogyan?”-t faggatták. A választ, ha volt egyáltalán,
Veronika és Julianna a sírba vitték, Száli nagymama
a csöndjébe falazta. Biztosan jól van így. Mire men-
nék az ő feleleteikkel? Magamra utalva, apám és
Halász nagyapám vérbő kalandjaival, Száli nagyma-
ma színtelen-szagtalan meséivel vértézve, anyám
emléknek álcázott Veronika-álmaiban edzve-oldva
lett belőlem főállású szökökútnéző, hivatásos szap-
panbuborék-eregető. Jó lenne hinni, hogy az itt

maradók lelkének bolygórendszerében mégiscsak ott
leszek majd valahol, és amíg az emlékezet tart,
magam is történetté válva keringek.

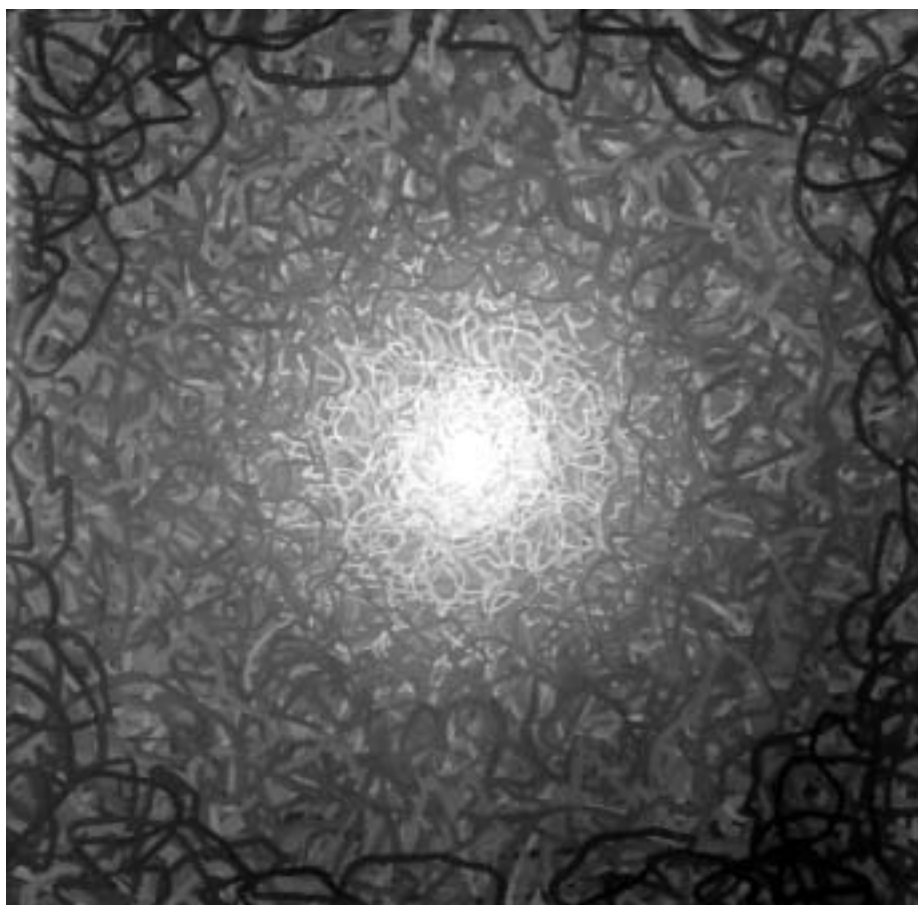
Ötvenen túl már tapasztalat támasztja alá azt a gye-
rekkori felismerésem, hogy az ember ugyan ereden-
dően nem képes egyedül lenni, de tud úgy tenni, mint-
ha megtanulta volna. A fortély alapjait az uszodában
sajátítottam el, mert ez volt az egyetlen lehetséges
menekülési útvonal Csuti bácsi, az edző ordítása
(„Mit csinálsz, te gnóm?”) és a nálam idősebb úszó-
társak kaján, vagy éppenséggel dühös röhögése elől,
attól függően, hogy a váltóban a miattam-vesztes,
vagy a hiányomban-nyerő csapatba kerültek. Körül-
belül hat éven át naponta két órát nyomtam a hossza-
kat a margitszigeti „Sportuszoda” kék medencéiben.
Az edző egyszer behívta apámat, mondván, hogy nem
boldogul velem, mire azt a tanácsot kapta tőle, hogy
próbálja meg egyszer emberi hangon tudatni a mon-
dandóját, és figyelje a hatást. Úgy látszik, a kísérlet
sikerült, mert attól kezdve velem csak akkor üvöltött,
ha megfeledkezett magáról. Nálam fiatalabbak csatla-
kozásával az úszótársak röhögése is új célpontokat
talált. De ez már nem változtatott azon, hogy utáljam
az egészszet, és a medencefenék alattam elhaladó csik-
jainak ritmusában inkább kedves olvasmányaimat
éltetem újra a hideg és vizes valóság helyett. Ennek
eredményeként az úszás egészen jól megtanított
„egyedül lenni”, már amennyiben ennek az az ismér-
ve, hogy medencemagányomban soha, egyetlen per-
cig sem unatkoztam.

„Melletted egy percre sem engedheti el magát az
ember, nehogy elkezdj unatkozni, mert akkor hama-
rosan bottal ütheti a nyomodat. Én nyugalmat aka-
rok, és kérlek, ne játssz velem.” A rövid monológ
egy kedvelt évfolyamtársamtól származott, a sör és a
tatárbifsztek fölött hangzott el, úgy egy héttel az
államvizsga előtt, amikor a napi tanulási penzum
végét jelentő könyvtárzárás után egy sörözőben
kötöttünk ki kettesben. Egyszuszra lökte ki magából,
mintha régen készült volna rá. Kétségtelen, hogy én
provokáltam a tekintetemmel, amelybe az eddiginél
egy árnyalattal mélyebbnek ígérkező barátság lehe-
tősége keveredett. Talán azért csiklandozott meg a
kisördög, mert ijesztően és megmásíthatatlanul
közeledett a diákélet – és vele szabadságérzetem –
vége. Egyre közelebről fenyegetett az akkor kor-
szerű vívmánynak tartott, és az úgynevezett „rugal-
mas” munkaidő percnyi pontosságú betartatására
kitalált blokkolóórás munkahely réme, amellyel pár

hónap múlva a valóságban is meg kellett kezdenem a reménytelen küzdelmet. (Az első munkanapom után kétségesnek tűnt, vajon a nyugdíjkorhatár elérése előtt láthatom-e még a várost csak úgy, ráérősen sétálgatva egy semmi-különös hétköznap délután.) Most, a sörözőben váratlanul ért a saját viselkedésem, és hátsó szándékaim azonnali, drasztikus leleplezése is zavarba ejtett. A nyílt fegyverletétel azonban elégtétellel töltött el, hiszen ez a srác évek óta kerülgetett, és mostani kijelentése, hogy nyugalmat akar, szemlátomást ingatag lábakon állt. Söröztünk, vacsoráztunk és beszélgettünk tovább. Dehogyan akartam megváltoztatni az elhatározását! Semmi nem történt, csak annyi, hogy a kimondott szavak hozzám szegődtek, és útnak indítottak néhány kérdést. Ennyire félreismerhető vagyok? Ennyire nem ismerem saját magam? Ennyire nem tudjuk megérteni magunkat és megérteni egymást mi, emberek?

Bizonyítható – de ettől még messze nem biztos –, hogy nem a gyerekhiány miatt lettem kutyabolond. A bizonyíték az, hogy első kutyám akkor érkezett, amikor kertes házba költöztem, és még csak ezzel egy időben kezdtük el várni, hogy kisbabánk legyen.

Nem sejtettem, hogy ez az állapot nagyon sokáig fog tartani. Teltek az évek, és a bundás, nagymancsú berni pásztor – aki magától tudott mindent, amire egy kutyát általában tanítani szoktak – velem öregedett, igaz, ő még nálam is gyorsabban. Mikor az apám halála és temetése közötti két hétben elpusztult, a várakozás kora is véget ért. Nem akartam többé berni pásztorkutyát. Eszembe jutott Bogács története, és egy ellenállhatatlan, fehér pumikölyköt választottam. Másfél év múlva jött egy hasonló szürke is, ő először csak hétvégére, megőrzésre, azután végleg hozzánk költözött. Következő lépésben a szürkének és a fehérnek hét, ugyancsak ellenállhatatlan kölyke született – én voltam a bába –, és valahogyan megmaradt nálunk a legkisebb. Most hárman randalíroznak a nappali szőnyegén, és már nem is tűnik olyan abszurdnak a férjem megállapítása, mint első hallásra. Szerinte örülhetünk, mert a miénk a világ legnagyobb és legkomfortosabb kutyaháza a szép nevű Dália utcában, ahol virágoznak a vadgesztenyefák, és a házunk előtt az idén anyák napján sem lopták el az íriszeket.

Tari Eszter: Intro XI. B verzió; 2009; akril, vászon (Sri Sultan Hamengku Buwono X. tulajdona)